HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ברופא מומחה דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן אם היה מומחה לרבים מותר וסבר רבי יהודה כותי שפיר דמי והתניא [א]ישראל מל את הכותי וכותי לא ימול ישראל מפני שמל לשם הר גרזים דברי רבי יהודה אמר לו רבי יוסי וכי היכן מצינו מילה מן התורה לשמה אלא מל והולך עד שתצא נשמתו אלא לעולם איפוך כדאפכינן מעיקרא ודקא קשיא דרבי יהודה אדר' יהודה ההיא דרבי יהודה הנשיא היא דתניא רבי יהודה הנשיא אומר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה ת"ל [1]ואתה את בריתי תשמור אמר רב חסדא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב [2]לה' המול ורבי יוסי [3]המול ימול ואידך הכתיב לה' המול ההוא בפסח כתיב ואידך נמי הכתיב המול ימול [ב]דברה תורה כלשון בני אדם איתמר [ג]מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה דרו בר פפא משמיה דרב אמר ואתה את בריתי תשמור [ד]ורבי יוחנן המול ימול מאי בינייהו ערבי מהול וגבנוני מהול איכא בינייהו מאן דאמר המול ימול איכא ומ"ד את בריתי תשמור [א]ליכא ולמאן דאמר המול ימול איכא והתנן [ה][ב]קונם שאני נהנה מן הערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים אלמא אף על גב דמהילי כמאן דלא מהילי דמו אלא איכא בינייהו ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלוהו למ"ד ואתה את בריתי תשמור [ג]איכא למאן דאמר המול ימול ליכא ולמ"ד המול ימול ליכא והתנן [ו][ד]קונם שאני נהנה ממולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים אלמא אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו אלא איכא בינייהו אשה למ"ד ואתה את בריתי תשמור ליכא דאשה לאו בת מילה היא ולמ"ד המול ימול [ה]איכא דאשה כמאן דמהילא דמיא ומי איכא למאן דאמר אשה לא והכתיב [4]ותקח צפורה צר קרי ביה [ז]ותקח והכתיב ותכרות קרי ביה ותכרת דאמרה לאיניש אחרינא ועבד ואיבעית אימא אתיא איהי ואתחלה ואתא משה ואגמרה: **מתני'** [י]מתרפאין מהן ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות ואין מסתפרין מהן בכל מקום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [י]ברה"ר מותר אבל [ח]לא בינו לבינו: **גמ'** מאי ריפוי ממון ומאי ריפוי נפשות אילימא [ט]ריפוי ממון בשכר ריפוי נפשות בחנם ליתני מתרפאין מהן בשכר אבל לא בחנם [ח]אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה והאמר רב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו אלא ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופיה והיינו דאמר רב יהודה אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו אמר רב חסדא אמר מר עוקבא [ט]אבל אם אמר לו סם פלוני יפה לו סם פלוני רע לו מותר

סבר

רופא מומחה. לא מרע נפשיה לשוייה כרות שפכה: **אלא לעולם איפוך כדאפכינן מעיקרא.** דלרבי יהודה כותי אסור ועובד כוכבים מותר דעובד כוכבים אין דרכו למול בניו לשם עבודת כוכבים ולשפיכות דמים לא חייש הואיל ואחרים על גביו: **ודקשיא לך דרבי יהודה אדרבי יהודה.** דפסיל מילת עובד כוכבים מגזירת הכתוב [כו:] ההיא ר' יהודה הנשיא היא: **מ"ט דרבי יהודה.** בר פלוגתא דרבי יוסי דפסיל כותי: **לה' המול.** ועשה פסח לה' המול וגו' ודריש ביה מילה לשמה הלכך כותי פסול דמל שלא לשמה אבל עובד כוכבים לא מהיל אלא אדעתא דישראל שאומר לו מהול והיינו לשמה: **המול ימול.** רבויא הוא: **בפסח כתיב.** לה' דקרא אפסח קאי שתהא עשייתו לשמה: **ואתה את בריתי תשמור.** וזרעך אחריך ולא עובד כוכבים: **המול ימול.** קרי ביה המל ימול מי שהוא מהול ימול אחרים: **גבנוני.** אומה מהולה: **קונם שאני נהנה לערלים.** מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונם וקונם הוא לשון הקדש: **שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלוהו.** לזה שלא ימות: **ותקח.** ע"י שליח: **ותכרת.** אמרה לאחר וכרת: **מתני' מתרפאין מהן.** מקבלין מהן רפואה: **ממון ונפשות** בגמרא מפרש: **ואין מסתפרין מהן בכל מקום.** אפילו בשבילי רה"ר שעוברין שם תדיר שמא יחתוך צוארו בתער: **גמ' רפוי נפשות בחנם.** כלומר מעצמו ומנפשו הוא עושה כמו אם יש את נפשכם (בראשית כג) בדעתכם: **בשכר.** לא קטיל דחייש להפסדא דאגריה: **ריפוי ממון מכה שאין בה סכנה.** שיכול העובד כוכבים לקלקלו שתכאב לו יותר ויוציא ממון לרפאות: **ריבדא דכוסילתא.** כלי אומן המקיז בכתפים. רידבא מכת הכלי ובלע"ז פיינדר"א. כלומר אי כבדא לי ריבדא דכוסילתא שהקיז לי אומן ישראל לא אמינא לעובד כוכבים לאסוייה להעביר הכאב דאסור למסור גופו ביד עובד כוכבים: **ריפוי נפשות גופו.** ואפי' אין סכנה בדבר:

ברופא מומחה. ואפילו אינו מומחה למילה לא מרע נפשיה בכל דבר שיתעסק בו: **וכי היכן מצינו מילה לשמה.** הכא משמע דלרבי יהודה אע"ג דבעי מילה לשמה מסקינן דמכשר לה בעובד כוכבים ותימה מ"ש מגט דבעינן לשמה ופסלינן כתיבת עובד כוכבים בגט פ' [המביא] (גיטין דף כג. ושם ד"ה עובד כוכבים) משום דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה קעביד וי"ל דלא דמי דלעולם עובד כוכבים סתמא קא עביד גבי מילה דסתמא לשמה קאי כל זמן שאינו עושה לשם הר גרזים אם כן בעובד כוכבים דסתמא קעביד כשרה אבל גט אשה סתמא לאו לשמה דסתם אשה לאו לגירושין עומדת הלכך גט בעובד כוכבים פסול והלכך צריך שיפרש כותב הגט בתחלת הכתיבה אני כותב לשם פלונית והוא הדין בס"ת צריך שיאמר בפירוש בתחלת הכתיבה אני כותב לשם תורת ישראל והאזכרות לשם קדושה דסתמא לאו לשמו קאי וכן משמע פרק הניזקין (גיטין דף נד:) אזכרות שלו לא כתבתי לשמן משמע לא פירשתי לשמן דאי סתמא כשר עד שיפרש שלא לשמן היה לו לומר כתבתים שלא לשמן וכן משמע נמי בפרק השולח (שם דף מה:) גבי רשב"ג שהתיר בציידן ליקח ספרים מעובד כוכבים ומקשה ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי ומדפסיל כתיבה בעובד כוכבים ש"מ דסתמא לאו לשמן דאי סתמא לשמן ליתכשר כמו במילה וא"ת כיון דסתמא לאו לשמן א"כ פרק השולח (שם דף מה:) גבי ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין מסור עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולים שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה למה לי קרא תיפוק ליה דעובד כוכבים סתמא עביד וסתמא פסול י"ל דתני עובד כוכבים אגב אשה וקטן דה"נ תנא מין דבלאו קרא פסול משום דסתמא לעבודת כוכבים: **דברה** תורה כלשון בני אדם. אומר ר"י דמאן דלית ליה הכא דברה תורה כלשון בני אדם יכול להיות שאינו חולק על השב תשיב ועל הוכח תוכיח וכיוצא בהן דדרשינן להו (ב"מ דף לא.) דלא אשכחנא תנא דפליג ורא"ה דר"ש אמר פרק מציאת האשה (כתובות דף סז:) על העבט תעביטנו דברה תורה כלשון בני אדם ור' שמעון גופיה דריש בפ"ק דר"ה (דף ח.) עשר תעשר וצריך עיון בדבר דמאיזה טעם אומר התלמוד פעמים כך ופעמים כך [י]: ה"ג **קונם** שאני נהנה. ולא גרס ביו"ד דא"כ הוי דברים שאין בהם ממש ואין חל כדאמרינן בנדרים (דף טו.) גבי שאני ישן [כ]: **אלמא** אע"ג [ל](דלא מהילי כמאן דמהילי) דמו. תימה מאי קפריך מנדרים למ"ד המול ימול דלמא שאני נדרים דהלך בהן אחר לשון בני אדם והתם נמי דקפשיט מקרא קרא ל"ל הא אמר בנדרים הלך אחר לשון בני אדם י"ל דהתם מפיק ליה מקרא כי לא נתברר לנו לשון בני אדם אם לא מן הפסוק וכיוצא בזה איכא בפ"ק דפסחים (דף ג.) והא קמ"ל דאור כוכבים אור הוא ונפקא מינה לנודר [מ] אי נמי שפיר פריך קראי אהדדי דהתם נפיק מקרא דכל העובדי כוכבים ערלים ואין מילתם חשובה לקרותה מילה וקשה למאן דסבר למימר דהוי ערבי וגבנוני בכלל מהולים: **איכא** בינייהו אשה. תימה אמאי לא אמר איכא בינייהו מומר לערלות דלמ"ד ואתה את בריתי (א) ליכא שאינו בכלל לשמור כדאמרינן פרק השולח (גיטין דף מה.) דישראל מומר לאו בר קשירה כאותה שהבאתי לעיל מפני שאינו חפץ לקשור ה"נ נימא שאינו בר מילה כיון שאינו חפץ לימול ולמ"ד המול ימול איכא דאמרי לעיל אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו ואור"י דמומר לערלות מיהו בר שמירת ברית הוא אלא שאינו חפץ אבל מיהו בר שמירת ברית הוא אם יחפוץ ובגיטין גבי קשירה הכי קאמר כל שאינו בקשירה כלומר שאינו מקיים מצות וקשרתם אינו בכלל וכתבתם וזה מבטל מצות קשירה מעליו: **אשה** לאו בת מילה היא. יש לפסוק כרב ואין אשה כשרה למול דאף על גב דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן בהא הלכה כרב דברייתא דרבי יהודה הנשיא קיימא כוותיה אבל בה"ג פסק דאשה כשרה למול ולרב דאמר אינה כשירה למול צריך לפרש בפרק קמא דקדושין (דף כט.) דמצריך אותו ולא אותה למדרש שאינה חייבת למול בנה היינו לבקש למהלו:

לחיי

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ג ה"ה], ב) [קדושין יז: וש"נ], ג) [מנחות מב.], ד) [צ"ל ור' יוחנן אמר המול וכו'], ה) נדרים לא: [יבמות עא.], ו) נדרים שם יבמות שם, ז) וַתִּקַּח כו' ביה וַתִּכְרֹת. יעב"ץ, ח) [עי' תוספות לקמן כט. ד"ה אבל לא], ט) [דוגמתו בנדרים מא:], י) [ועמ"ש תוספות סוטה כב. ד"ה ור' יונתן], כ) [וע"ע תוספות יבמות עא. ד"ה שאני ע"ש היטב ובנדרים הר"ן יד: במשנה ד"ה קונם שאני ישן וע"ע תוספות כתובות נט. ד"ה קונם], ל) [צ"ל דמהילי כמאן דלא מהילי], מ) צ"ל א"כ. מהרש"א ומהר"ם,

◆

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם: בראשית יז ט
2. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הִמּוֹל לוֹ כָל זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מח
3. הִמּוֹל יִמּוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנַת כַּסְפֶּךָ וְהָיְתָה בְרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם לִבְרִית עוֹלָם: בראשית יז יג
4. וַתִּקַּח צִפֹּרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי: שמות ד כה

◆

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה איכא וכו' את בריתי תשמור ליכא:

◆

לעזי רש"י

פיינדר"א [פוינטור"א]. נקב.

◆

מוסף רש"י

בערלי ישראל. לענין נדר מולין ניהו דהלך אחר לשון בני אדם וישראלים לא קרי להו ערלים ועובדי כוכבים לא קרי להו מולין (יבמות עא.). **במולי עובדי כוכבים.** דבכלל ערלים הן. ערלי ישראל בכלל מולים הן כגון שמתו אחיו מחמת המילה (נדרים לא:).

◆

רבינו חננאל

עובד כוכבים כלל כלל לא ימול והתניא עיר שאין בה רופא ישראל ויש בה [רופא] עובד כוכבים ורופא כותי ימול עובד כוכבים ואל ימול כותי דברי ר"מ ופרקי' כי קא שרי ר"מ ברופא עובד כוכבים מומחה דלא מרע נפשיה דחייש דלמא מסקי עליה שם רע ואומרים דקטיל לאינשי וכן כי אתא רב דימי אמר עובד כוכבים אם היה רופא מומחה לרבים מותר: הא דתניא ישראל מל כותי אבל כותי לא ימול ישראל מפני שמל לשום הר גרזים דברי רבי יהודה אוקימנא בר' יהודה הנשיא דסבר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה שנאמר ואתה את בריתי תשמור (א) אתה ולא כותי וכ"ש עובד כוכבים ועוד כתיב ועשה פסח לה' הוא שכשר למול אבל עובד כוכבים לא ורבי יוסי חולק עליו ואומר וכי היכן מצאנו בתורה מילה לשמה אלא

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה א סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסד סעיף א:

ל ב מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה כב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריז סעיף מא:

לא ג מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה א סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסד סעיף א:

לב ד מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה כב סמג עשין כח טור ש"ע י"ד סימן ריז סעיף מב:

לג ה מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה א סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף א [וברב אלפס שבת סוף פרק יט דף סא: בזה"ל לר' יוחנן דאמר המול ימול כיון דישראל הוא אפי' ערלים כמהולים דמו אתתא נמי בכלל ישראל היא ומהלא]:

לד ו מיי' פי"ב מהלכות רוצח הלכה ט סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קנה סעיף א:

לה ז מיי' שם הלכה יא וסמג שם טוש"ע י"ד סימן קנו סעיף א:

לו ח ט מיי' שם הל' ט י סמג שם טור וש"ע י"ד סי' קנה סע"א:

◆

רבינו חננאל (המשך)

כותי כיון שהוא מהול מל והולך עד שתצא נפשו ואמרינן מאי טעמא דר' יוסי דכתיב המול ימול יליד ביתך וגו' המול ימול מכל מקום ואפילו כותי: איתמר מנין למילה בעובד כוכבים שהיא פסולה משום רב אמרי ואתה את בריתי תשמור ר' יוחנן אמר מהכא המול ימול יליד ביתך פי' המהול ימול לאפוקי עובד כוכבים דלאו מהול הוא: ואמרינן מכדי רב ור' יוחנן תרוייהו פסלי בעובד כוכבים מאי בינייהו ואמרינן ערבי מהול וגבנוני פי' גבנוני מבני אברהם הם ומהולים ושוכנים בהרי גבנונים לפיכך נקראים גבנונים לרב אפילו אלו שהן מהולים פסולין דלאו בני ברית הן ור' יוחנן אמר כיון שמהולין הן שרי. ומקשינן וכי מולי עובדי כוכבים מהולין נקראין והתנן האומר קונם שאיני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים הנה עובדי כוכבים אפילו הן מולין ערלין הם חשובים אלא איכא בינייהו יהודי ערל כגון שמתו אחיו מחמת מילה כלומר משפחה ידועה כיון שמלין אותן מתים מכח דם המילה לרב מותר כגון זה למול אחרים ור' יוחנן אמר כיון שאינו מהול אסור איני והתנן קונם שאיני נהנה למולים אסור בערלי ישראל וכו' הנה ערלי ישראל מולין הן חשובין והיאך אוסר ר' יוחנן. אלא אשה איכא בינייהו רב אסר אשה למול דלאו בת ברית היא ור' יוחנן שרי דאשה כדמהילא דמיא. ומקשינן לרב איני והכתיב ותקח צפורה צר ודחי קרי ליה ותקח כלומר עשתה אחרים שיקחו וכן פי' ותכרת. איבעי תימא צפורה אתחלה ומשה רבינו גמר המילה: **מתני'** מתרפאין מהן ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות. אוקימנא ריפוי ממון כגון בהמתו של ישראל שהוא ממונו וריפוי נפשות ריפוי בגופו וכדרב דאמר אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מן העובדי כוכבים. ואע"פ

א) נראה מזה דרבינו לא גרים אלא לעולם איפוך אלא הך ברייתא דאוסר לכותי למול לישראל ר"י הנשיא היא ומפיק לה מקרא דאפי' כותי אסור למול וצ"ע.